

דלא אכל יותר אלא דלא הי' צריך ליותר, אבל מ"מ בכוונת הסוגי' א"א לפרש כן כדקדוק הג"י דלשון עביד אינשי דקרי לא משמע הכי, וא"כ הוכחתם כך, דאם אית' דמיירי דאיכ' עדים דאכל שבע, למאי צריך לטעם דעביד אינשי דקרי דמשמע דוקא דטען תחלה סתם שני חזקה, הא גם בטוען תחלה שלש שנים יהא נאמן דלא הי' חוזר וטוען דבתחלה לא הי' צריך לכך למטען יותר כסברת רבינו יונה, אע"כ דמיירי בלא עדים רק של שלשה והוא אמר דאכלה שבע, דבזה כיון דמאמיני' לו דאכלה שבע הוא רק מגו דמינך זבינת' וכנ"ל, זהו באמת דוקא דאמר תחלה סתם שני חזקה ומטעם דעביד אינשי דקרי, אמרי' דמיד הי' כוונתו לשבע ונאמן במגו דמינך זבינת' דמסתמא ידע מקניתו של זה, אבל באמר תחלה שלש שנים ואח"כ אמר אכל שבע, נהי דלא הי' חוזר וטוען כסברת רבינו יונה, מ"מ הא מדקאמר תחלה שלש מוכח דהי' סבור דסגי' בשלשה משום דלא ידע בקניתו של זה, א"כ שוב אינו נאמן עתה דאכל שבע, דליכ' מגו דמינך זבינת' דהא חזי' דלא ידע מקניתו של זה, ודוק היטב וקרוב לאמת בעזה"י.

ב"ב ל"ד ע"ב, זה אומר של אבותי וכו' ומ"ש משני שטרות וכו' *.

בריי"ף פ' הכותב [דף פ"ו]. האריך להוכיח דבשני שטרי מלוה שיוצאים ביום א' אף לשמואל חולקים. וראי' הב' מסוגיא דב"ב גבי ההיא ארבא, דפרכי' מ"ש משני שטרות, ואמאי לא מוקי דמיירי בשטרי מלוה דהוי דררא דממונא, אע"כ דשמואל מודה בשטרי מלוה דיחלוקו. והנה לשיטת ר"ח [הובא בר"ן צ"ד ע"א] דס"ל דגם בשטרי מלוה ס"ל לשמואל שודא ישאר קושי' הרי"ף הג"ל.

ונלע"ד די"ל דהר"ח סובר ג"כ ביסוד

נימא דמסתמא ידע מקניתו של זה ויש לו מיגו, אבל להי"מ דיהי' הקושיא רק דבאכלה שית יהא נאמן במגו, והא כיון דמשיב לו אכלתי שית הרי חזי' דלא ידע מקניתו, דאילו ידע מה זה תשובה דאכל שית הא הוי רק ב' שנים קודם לקניתו, וכיון דמוכח דלא ידע פשיטא דליכא מגו, אע"כ דקושייתם לפירשב"ם. (ובאמת להי"מ לכאורה קשה מאוד, כיון דאלו טען עתה דאכל שבע הי' נאמן, גם בטוען דאכלה שית יהא נאמן דקנה אז הקרקע במגו דהי' טוען דאכלה שבע, וזהו אינו מתורץ בתירוץ תוס', ואולי י"ל דאכלה שית היינו דידוע שקודם שית הי' בעלים יושבים בתוכה, ולא הי' בידו לומר דאכל שבע). וע"ז תירצו תוס', דמ"מ אף דבשטר יש לו קול דלמא הוא לא ידע ואין לו מגו.

לפ"ז מיושב קושי' א' דהרשב"ם על הי"מ, והיינו דהא דנאמן דאכל שבע היינו דס"ל להי"מ להאמת כקושי' תוס' דנאמן במגו דמינך זבינ', כיון דיש קול לשטר מסתמא ידע מקניתו ויש לו מגו, אבל באכלה שית דחזי' דלא ידע, ליכ' מגו.

ולפ"ז מיושב ג"כ קושי' ב' של הרשב"ם על הי"מ, דהנה בטור [סי' קמ"ו] הביא בשם רבינו יונה דאף באמר תחלה אכלתי שלשה לא מקרי חוזר וטוען, דמה שאמר ג' אין כוונתו דדוקא ג' ולא יותר, אלא דהי' מספיק לו בשלשה ועתה דאינו מספיק אמר דאכל שבע. ואולם הג"י כתב דלשון הש"ס דעביד אינשי דמקרי שני טובא שגי חזקה, משמע דוקא דאמר תחלה סתם שני חזקה דשייך ג"כ על שני טובא, אבל באמר תחלה במפורש ג' שנים אינו נאמן, ולפי"ז י"ל דהי"מ ס"ל כסברת רבינו יונה, דג' שנים לא הוי מיעוט

* יעויין מערכה י"ד.

כהרי"ף דעדים לא מפסי קלא עד סוף היום, ולא הוי שטר עד סוף היום, אלא דבדין זה חולק על הרי"ף, דס"ל דמע"פ מוקדם קודם למלוח בשטר מאוחר, ושייך שפיר שודא דמוזה לזה מוקדם והוא מע"פ מוקדם.

והנה ביסוד שיטת רב האי גאון בסי' ק"ד דמע"פ מוקדם קודם למלוח בשטר מאוחר, הסביר המ"ל [פ"כ מהל' מלוח ולוח ה"ב] דתלי' א"א דשעבודא דאורייתא, וכיון דמה"ת משועבד גם למע"פ מש"ה הוא קודם, ולפ"ו י"ל ברווחא דמה דס"ל להר"ח דגם בשטרי הלואה אמרי' שודא היינו לפי ההלכה דקיי"ל שעבודא דאורייתא, ומע"פ מוקדם קודם למבש"ט מאוחר שייך שודא, אבל אליבא דשמואל דס"ל קדושין דף י"ג: שעבודא לאו דאורייתא, וממילא מלוח בשטר מאוחר עדיף לא שייך שודא, וא"כ שפיר פרכי' בב"ב ומ"ש משני שטרות היינו לשמואל לשיטתו ע"כ לא מיירי במלוח דלדידיה בשטרי הלואות חולקים וכנ"ל, אבל לדינא דקיי"ל שעבודא דאורייתא י"ל שודא. ומתורץ היטב קושית הרי"ף.

עוד הביא שם הרי"ף ז"ל ברא"י הג' דכמו בלוח ולוח וקנה חולקים, ה"נ בזה וביאר הר"ן דס"ל לרי"ף דהעדים לא מפסי לקלא עד שעה שמוכח מתוכו דהינו סוף היום, ומקודם לזה אין כח שטר עליו והוי רק כמע"פ, וא"כ ל"ש כאן שודא דלוח מסר תחילה שטר, הא מ"מ כח שני השטרות באי' כאחד דהיינו מסוף היום, אלא דא' לגבי חבירו הוי מע"פ מוקדם, ולגבי מע"פ אין לו זכות נגד חבירו דהוי מע"פ מוקדם ומבש"ט מאוחר דמבש"ט עדיף, ולגבי שטר מתחילי' כאחד עי"ש.

אולם לכאורה תמוה דממנ"פ אי ס"ל להרי"ף זה מסברא חלוטה דשם שטר מתחילי' רק מסוף היום דמוכח מתוכו, א"כ א"צ לראי' מלוח ולוח וקנה, דהא זהו בלא"ה פשוט דשני

שטרות שמתחילי' כא' דהיינו שנמסרו ברגע אחד דיחלוקו, וה"נ בנמסרו בו ביום בוא"ו כיון דכח השטרות מתחילי' בסוף היום הוי כנמסרו או שניהם יחד, ולזה א"צ ראי' דיחלוקו, ואם אינו פשוט כ"כ להרי"ף יסוד זה דהוי רק שטר מסוף היום, או היסוד דמבש"ט מאוחר קודם למע"פ מוקדם אינו ברור כ"כ, גם עדיין מלוח ולוח וקנה ליכ' ראי', דהתם מתחיל כא' אבל הכא דלמא אין מתחיל כאחד, והיא תמי' נשגבה לכאורה.

ונראה לישב, דהנה מחלוקת הפוסקים למה דקיי"ל דאקני קנה ומכר משתעבד, אם מ"מ קודם שקנה יכול לחזור בו, כמו דלר"מ דס"ל אדם מדשלב"ל יכול לחזור בו קודם שבא לעולם, ה"נ בשעבוד לדידן, או דשעבוד אליהם בזה דא"י לחזור בו, דאל"כ מה הועילו בתקנתם כל אחד יחזור.

והוכיח הרשב"א [ב"מ ס"ו ע"ב] דיכול לחזור בו מדקיי"ל בלוח ולוח וקנה דיחלוקו, והרי מיד כשלוח מן הראשון וכ' לו דאקני אינו יכול לחזור בו, ואיך יכולים לשעבד עוד אח"כ לאחר ומפסיק זכותו של הראשון, דלדון בו דיחלוקו זהו ג"כ ענין חזרה, אע"כ דיכול לחזור. והרמב"ן ס"ל דא"י לחזור, דזהו לא מקרי חזרה דמ"מ שעבוד שניהם מתחיל בשעה בשעה שקנה.

ולפי"ו י"ל דהרי"ף ס"ל בהחלט דכח שטר הלואה מתחיל רק בסוף היום, וגם ס"ל בהחלט דמלוח בשטר מאוחר עדיף ממע"פ מוקדם, וא"כ השעבוד מתחיל בשעה בלילה, אלא דהי' מקום לדון דמ"מ הא במסר השטר להראשון, נהי דכח שטר מתחיל מסוף היום הא מ"מ א"י לחזור בו, וכי היכא דהוא א"י לחזור בו ה"נ א"י למסור שטר גם לאחר ולשעבד נכסיו לאיש אחר, לזה הביא הרי"ף ראי' מלוח ולוח וקנה, דס"ל להרי"ף כהרמב"ן דבדאקני א"י

לחזור בו ואפ"ה יכול לשעבד עוד לאחר, ה"נ בב' שטרות ביום א', ועל יסוד זה בנוי הראי' דאף דא"י לחזור מ"מ יכול לשעבד עוד לאחר. ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י.

מ"ד ע"ב, תור"ה כגון שלקח ומכר לאלתר, הומ"ל א"ה אפי' בית ושדה גמי *.
וזה בעצמו לכאורה קושי' עצומה מצוה ליישבו.

נראה, דהנה הפוסקים מחולקים למה דקיי"ל דאיכני, אפי' לרבנן דר"מ דס' א"א מקני דשלב"ל, מודי דאיכני קנה ומכר משתעבד. אם נאמר דמ"מ לא עדיף ממקח לר"מ דיכול לחזור קודם שבא לעולם, ה"נ בשיעבוד דאיכני יכול הלזה לחזור קודם שקנה, או דילמא כיון דשעבוד עדיף ממכר דיכול לשעבד אפי' לרבנן דר"מ, אלים ג"כ לענין זה דא"י לחזור קודם שקנה.

והנה הרמב"ן בשמעתי' הוכיח דא"י לחזור, ותורף דבריו למדקדק היטב כך הוא, דאם אית' דיכול לחזור, א"כ חל השעבוד רק משעה שקונה אח"כ, ואם שעבד לו מטלטלי דאיכני אג"ק, אף אם בשעת השעבוד הי' לו קרקע, אם בשעה דקנה המטלטלין אין לו הקרקע לא מהני השעבוד אג"ק, דהא בשעה שחל השעבוד על המטלטלי' דהיינו כשקונה אותם, אין לו קרקע, וא"כ קשה למה צריך לדחוקי דידעי' דלא הו"ל ארע' מעולם, לימא כפשוטו דידעי' דבשעה שלקח ומכר הפרה והטלית לא הי' לו קרקע, ואף אם הי' לו קרקע מקודם לא מהני, אע"כ דבאיכני א"י לחזור קודם שקנה וחל השעבוד מיד, ואם יש לו או קרקע ואף אם אח"כ כשקנה המטלטלין אין לו קרקע מ"מ מיקני אג"ק, משו"ה א"ש דהוי צריך לשנויי

דלא הו"ל ארע' מעולם. והנה זה פשוט ונכון בסברא דהא דכ' הרמב"ן דבאיכני א"י לחזור היינו לפי האמת דבאיכני אפי' לרבנן דר"מ משתעבד דאליהם שעבדא, אבל אם הי' הדין לרבנן דבאיכני לא משתעבד, אף דלר"מ ודאי משתעבד כמו דס' אדם מדשלב"ל, מ"מ יכול לחזור קודם כמו לר"מ במכר.

ולפי"ו מיושב היטב קושית התוס', דהכי אמרי' שלקח ומכר לאלתר, וזה פשוט דיכולים לידע דעתה ברגע זו לא הי' לו קרקע, ואתי' כר"מ דבאיכני משתעבד דאדם מדשלב"ל, משו"ה במכר לו קרקע אינו מעיד, דשמא שעבד לו דאיכני ולא חזר קודם שקנה וחל השעבוד, אבל במטלטלין דא"א לשעבד אלא אג"ק וכיון שעתה בשעה שלקח ומכר לא הי' לו קרקע, לו יהא דאפשר דהי' לו קרקע מקודם, מ"מ כיון דהי' יכול לחזור קודם שקנה המטלטלין ולא חל השעבוד רק בשעה שקנה המטלטלין, ובאותו שעה ידעי' שאין לו קרקע ממילא בטל האגב קרקע, וע"ז אמרינן שפיר שמעת דאיכני קנה ומכר לא אשתעבד לרבנן, דאז שפיר י"ל כנ"ל דהברייתא אתי כר"מ ובמכר לו בית חיישי' שמא דאיכני א"ל, אבל בפרה וטלית מעיד כיון דעתה אין לו קרקע לא שייך אג"ק וכנ"ל. אבל אי תימא דאיכני משתעבד אף לרבנן דאליהם שעבדא, ממילא א"י לחזור וא"כ גם בפרה וטלית אמאי מעיד, נהי דעתה אין לו קרקע, ניחוש דלמא הי' לו קרקע מקודם ושעבוד או המטלטלין דאיכני אג"ק, וכיון דא"י לחזור וחל למפרע מקרי שפיר אג"ק, לזה הוצרך לשנות דלא הו"ל ארעא מעולם דוקא, ומתורץ קושי' תוס'. ודוק היטב כי יקר הוא למאד.

שם בסוגיא דפרה וטלית

בסוגיין קשה דמה משני דמכיר בה שהיא

* יעויין מערכה י"ד.